THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
PUBLISHED BY
JOURNAL PRESS, LIMITED
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
542 DUNDAS ST. WEST. Telephone Trinity 6830-6831
M. Clavir, Pres. and Gen. Mgr.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913

די אפגעזונדערקייט ווערט אלץ גרעסער

אויב עקאנאמיש און פאליטיש זענען די אידען פון די פארשידענע לענדער אלע מאל געוועזען צוטיילט צווישען זיך, איז אבער תמיד געוועזען צווישען אלעמען א גייסטיג-קולטורעלער צוזאמענבונד. צי עס איז נאך געוועזען אין די טעג, ווען דעם הויפט-איינפלוס אין אידישען לעבען האט געהאט די אלט-רעליגיעזע אידישע קולטור, אדער שפעטער, ווען דעם אויבענאן האט פארנומען די מאדערנע אידישע קולטור, האבען אבער ביידע געדיענט אלס יענע היסטארישע קייט וואס האט דאס גאנצע אידענטום צוזאמענגעשמידט אין איין גאנצעס, און גייסטיג האבען אלע בשותפות געהאט די זעלבע רעליגיעזע און קולטורעלע אוצרות. און נאך דער בלוט-פארוואנדשאפט האט עס פארנומען דעם וויכטיגסטען פלאץ אין דעם היסטארישען צוזאמענבונד.

אבער פונקט ווי ראטען-רוסלאנד בכלל זונדערט זיך אלץ מער אפ פון דער וועלט, אזוי זונדערט זיך אויך אפ דאס רוסישע אידענטום פונ'ם אלגעמיינעם אידענטום. פונקט ווי ראטען-קאמיסארען דערקלערען אלעמען פאר קאנטער-רעוואלוציאנערען, אזוי ווערען דערקלערט אלע גייסטיגע שע-פער פונ'ם יעצטיגען קולטור לעבען אונזערען, אלס פאשיסטען, קאנטער-רעוואלוציאנערען א. ד. ג. וועמען מען דארף פארטיליגען און אומברענגען פון דער וועלט.

ניט לאנג צוריק איז אין דער מינסקער קאמוניסטיש-אידישער צייטונג "אקטאבער" אפגעדרוקט געוועזען אן ארטיקעל פון איינעם א. פינטשוק מיט'ן נאמען "די פאשיזירטע אידישע ליטעראטור אין פוילען". און דער נאמען באווייזט שוין אויפ'ן אינהאלט, און ער ווייזט טאקע דארטען אויף מיט אותות ומופתים, אז די גאנצע אידישע ליטעראטור מיט שלום אש'ן בראש זענען פאשיסטיש. און דאריבער טארען די רוסישע אידען מיט דעם קיין מגע ומשא ניט האבען.

דער פראצעס פון גייסטיגער אפזונדערונג, פון איבערדרייס, ווערט דארטען אלץ מער דורכגעפירט. און אפילו אזעלכע אידישע שרייבער, וועלכע זענען נאך מיט עטליכע יאר פריער געוועזען כשר אין די אידיש-סאוויעטישע אויגען, ווערען שוין אויך געלעגט אין חרם. דער תהום צווישען דעם וועלט-אידענטום און די דריי מיליאן רוסישע אידען ווערט דאריבער אלץ טיעפער און טיעפער. און יעצט ווערט געמאלדען פון מאסקווע, אז אין קיעוו וועט זיך אין גיכען צוזאמענקומען א פילאלאגישער קאנגרעס, ביי וועלכען עס וועט באשלאסען ווערען, אז אידיש זאל געשריעבען ווערען מיט לאטיי-נישע בוכשטאבען.

קען מען אפשר פון א פרינציפיעלען שטאנדפונקט גאר ניט אויסזע-צען געגען דעם, ווייל די ספעציפישקייט פון א שפראך ליעגט ניט אין די בוכשטאבען, אין דער שריפט, נאר אין דער שפראך גופא, און א סך שפרא-כען האבען שוין דאס זעלבע געטאן, ווי למשל אין דער טערקיי איז אויך פארביטען געווארען דער טערקישער אליף בית אויפ'ן לאטייניש'ן.

אבער מיט וועלען פארבייטען די אלט-אידישע שריפט אין ראטען-רוסלאנד איז פאראן אן אנדער געפאר.

די אידישע ליטעראטור ווערט ניט נאר געשאפען אין רוסלאנד, נאר איבער דער גאנצער וועלט. און אזא רעפארם וועט מיינען נאך טיעפער מאכען די אפגעזונדערטקייט און דעם תהום. ווען אידישע קינדער וועלען דארטען לערנען אידיש מיט לאטיינישען שריפט, וועט די גאנצע וועלטליכע אידישע שאפונג ווערען פאר זיי א ניט צוגענגליכע זאך. און עס וועט פול-שטענדיג ווערען פרעמד פאר זיי. און בפרט ווען עס וועט נאך זיכער אויך אנגעפירט ווערען אן אגיטאציע, אז די אלטע אידישע שריפט איז מער ווי פסול.

און אזוי וועט די מחיצה צווישען "זיי" און "אונז" נאך העכער אויס-וואקסען — און דער וועג צו גאנצער אפגעזונדערטקייט און פארפרעמדקייט וועט נאך מער פארקירצט ווערען.

אויב אידיש זאל פארביטען ווערען אויף לאטיינישען שריפט, מוז עס געטאן ווערען אינ'ם אלוועלטליכען מאסשטאב. ווען רוסלאנד אליין אבער זאל עס טאן, וועט עס נאר מיינען וואס שנעלער איבעררייסען די פעדים ביים יונגען דור מיט'ן וועלט-אידענטום.

עס ווענדט זיך ווי אזוי מען גיט אוים די מיליאנען

ניט די מיליאנען דאלאר וואס א מענש פארמאגט זענען וויכטיג, נאר דער וועג ווי אזוי די מיליאנען ווערען פארווענדט. אנדריו קארנעגי האט זיין אומשטערבליכקייט באקומען נאר צוליעב דעם, וואס מיט זיינע מיליאנען האט ער געבויט פאלקס-ביבליאטעקען, און דער אלטער ראקפעלער צוליעב דער גרינדונג פון דער "ראקפעלער פאונדיישאן".

די אלע מיליאנערען וועמענס געלט עס גייט אוועק נאר אויף הוליאנ-קעס און ווילדע ארגיעס, וועט פון זיי וויסען פופציג אדער הונדערט יאר שפעטער, אויב זיי האבען מיט זייער געלט ניט געטאן עטוואס פאר דער וועלט און די מענשען.

אזוי איז עס אלע מאל געוועזען, און אזוי וועט עס אויך זיין, אן שום אויסנאם.

אין ניו-יארק האט מען היינטיגע וואך באגלייט צו זיין אייביגער רו ניימען שטרויס. האט זיין טויט געמאכט גרוים געדודער. ניט זיינע מילי-אנען, נאר די גרויסע פארצווייגטע פילאנטראפישע ארבייט זיינע.

און להבדיל בין המתים והחיים. אין דער זעלבער ניו-יארק פייערט מען היינטיגע וואך דעם זעכציג יעריגען געבורטסטאג פון פעליקס ווארבורג, און באגריסונגען קומען אן צו אים פון דער גאנצער וועלט. פון אידען און ניט-אידען, איז עס ניט צוליעב זיינע מיליאנען אדער באנק-פארבינדונגען, נאר צוליעב דעם וואס ער גייט אין די וועגען פון זיין פארשטארבענעם שווער, יעקב שיף, צוליעב זיין פילאנטראפישער ארבייט.

מיליאנען שפיעלען נאר א ראליע, ווען מען ווייסט זיי ווי אזוי צו פארווענדען — אבער וויפיעל ווייסען עס דען?

נאך א פלאש וויין און א שטיק פלייש, נאך א האלזשנור פאר דער ווייב אדער געליעבטע — אפשר איז פאראן אין דעם מאמענטאלע באפרי-דיגונג, דאס אמת'ע גליק אבער איז נאר, ווען דער אייגענער גורל ווערט צוזאמען געבונדען מיט'ן גליקליכען גורל פון די איבעריגע מענשען.

און נאר אונטער אזעלכע אומשטענדען קען מען רעדען וועגען דעם העכערען זין פון לעבען בכלל, און אייביג לעבען בפרט.

זי איז געוועזן די הויפט העלדין פון א פראנצויזישען ראמאן

און ווען זי האט איהם איבערגעלייענט און דערזעהן ווי זינלאז איהר לעבען איז, פארענדיגט זי איהר לעבען.

א שעהנע פראנצויזישע פרוי, וועלכע איז ניט לאנג צוריק באגאנגען זעלבסטמארד, איז געווען א קרבן פון א נאוועלע. און וועלכער זי איז געשילדערט געווארען אלס די הויפט העלדין.

מעגליך, אז איהר האט געהערט וועגען דעם פראנצויזישען ראמאן מיט'ן נאמען "ענפאנט טעריבל", וואס איז שטארק פאפולער אין אייראפא. דער בוך איז געשריבען פון א בארימטען שריפטשטעלער, וועלכער שילדערט טיפען פון לעבען. אין זיינע אלע נאוועלען ברענגט ער ארויס פארשוינען, וואס גאנץ פאריז קען. א סך האבען דערקענט אין דעם דערמאנטען ראמאן די הויפט העלדין.

עליזאבעטה, דער פראטאטיפ פון דער הויפט-העלדין אין ראמאן, איז געווען א רייכע און א שעהנע. זי איז אלט געווען אין גאנצען 22 יאהר. איהר גאנץ לעבען איז נאך געווען פאר איהר.

איהר אויפפיהרונג איז געווען אן אונמאראלישע. זי איז געווען זעהר עראטיש. גאנץ פאריז האט וועגען איהר געוואוסט. ניט ווייניגער פון איהר האבען מענשען פיעל גערעדט וועגען איהר ברודער פאול, וועגען וועלכען פאריז האט געהאט מערקווירדיגע זאכען צו דערצעה-לען.

ווען עליזאבעטה האט געלייענט דעם ראמאן און האט געזעהן זיך, איהר גייסטיגע וועזען, ווי אין א שפיגעל, האט זי אנגעהויבען צו פארשטעהן, אז איהר גאנצע עקזיסטענץ איז ווערטלאז און האט פארענדיגט מיט זעלבסטמארד.

ווען דער בוך איז נאר וואס ארויס פון דרוק, האט פאריז אנגעהויבען צו מורמלען וועגען די טיפען, וואס ווערען געשילדערט אין ראמאן און א סך האבען אנגעהויבען צו טייטלען אויף עליזא-בעטה, אז מען מיינט זי. זי איז דאן אוועק אין א בוך-האנדלונג און האט גע-קויפט דעם ראמאן.

דער בוך איז געווען פאר עליזאבעטה ווי שטארקער וויין. זי איז פון איהם באצויבערט געווארען. די דערצעהלונג האט אנגעפיהלט איהר הארץ מיט א באזונדער ווארעמקייט, וואס זי האט שוין לאנג ניט געפיהלט. זי האט זיך דער-זעהן אין בוך.

צו פארענדיגען לייענען דעם ראמאן האט ביי איהר גענומען עטליכע טעג. זי האט ניט געגעסען און ניט געטרונקען. ווען זי האט איהם פארענדיגט איז זי גע-בליבען זיצען א האלב-פאר'חלש'טע. דער בעכער איז טרוקען געבליבען. זי האט דאן ארויסגענומען דעם רעוואלווער פון שופליאד, האט איהם אנגעשטעלט צו איהר שטערען און אפגעפייערט א קויל.

אויף איהר טישעל האט מען געפו-נען א בריוועל מיט פאלגענדען אינ-האלט:

"דאס איז אלעס וואס דער שרייבער פון ראמאן האט פאר מיר איבערגע-לאזט צו טאן".

עליזאבעטה האט פארענדיגט איהר לעבען פונקט ווי די הויפט-העלדין פון ראמאן האט געטאן. און דאס האט זי טאקע געמיינט מיט די עטליכע אויפגע-שריבענע ווערטער.

דער פראנצויזישער שריפטשטעלער, קאנטו, וועלכער איז געווען דער אונדי-רעקטער שליח צו ברענגען א מענשען צו זעלבסטמארד, איז זעהר נידערגעשלאגען. פאריז האט זיך שטארק געלומען צום הארצען פון דעם זעלבסטמארד, כאטש מען נעהמט דארט געוועהנליך דאס לע-בען זעהר לייכט.

עליזאבעטה איז געווען, ווי געזאגט, זעהר גוט באקאנט אין די קינסטלערישע קרייזען פון פראנקרייכ'ס הויפט שטאדט. זי איז געווען א באריהמטע שעהנהייט, רייך, און האט עטליכע מאנאטען פאר איהר טויט חתונה געהאט מיט א רייכען אמעריקאנער אידען. איהר מאן האט ניט געלעבט קיין סך נאך דער חתונה. עס האט פאסירט אן עקסידענט און ער איז גע-טויט געווארען ניט ווייט פון פאריז. עס איז איהר אזוי ארום געבליבען א גרוים פארמעגען און זי האט געפיהרט א רוישיג לעבען, ווי מען קאן עס אויספיהרען אין פאריז.

באלד האבען זיך ברודער און שוועס-טער אריבערגעצויגען אין אן אריסטאקרא-טישען געגענד און האבען געוואוינט אין א באזונדער אפארטמענט. דא האבען זיך אנגעהויבען אזעלכע ארגיעס, פון וועלכע די האר שטעלען זיך קאפויר. אהערצו פלעגען קומען אנדערע פערזאנען, וועלכע פלעגען ברענגען אפיום. גע-שלעכטליכע סצענעס פלעגען דא פארקו-מען, און "ליעבעס" האבען זיך צוזאמאק-סען. צווישען די געסט פלעגט קומען א מיידעל, וועלכע האט זיך איינגעליעבט ביז איבער די אויערן אין פאול'ן. עליזא-בעטה'ס ברודער, אבער דאס האט דער-וועקט די אייפערזוכט צווישען די איבע-ריגע און באזונדערס האט זיך עליזאבעטה עס שטארק גענומען צום הארצען, ווייל אויך זי, כאטש זי איז א שוועסטער, איז ניט געווען גלייכגילטיג צו איהר ברודער...

דער סוף האט זיך אויסגעלאזט, אז פאול'ען האט דערעסען דאס אויסגעלאס-סענע לעבען, וואס ער האט געפיהרט. עס איז נמאס געווארען אלעס, האט ער איינגענומען גיפט און איז געשטארבען.

נאכדעם האט עליזאבעטה זיך אפ-געטיילט פון דער געזעלשאפט און האט געלעבט איינזאם. זי איז געווארען זעהר מעלאנכאליש. דער בוך וואס זי האט גע-לייענט האט פארענדיגט איהרע שמערצען צוזאמען מיט איהר לעבען.

איצט איז דער איינציגער ליידענדער אין דער געשיכטע דער מחבר פון ראמאן. ער איז אויך געווארען מעלאנכאליש. עס מוטשעט איהם דער געדאנק, וואס ער האט געבראכט דעם טויט אויף א מענ-שען.

דער בוך אבער וועט ברענגען נוצען א סך מענשען, ווייל זיי וועלען זעהן אין איהם א ביישפיעל פון אויסגעלאסענ-הייט און פון דער שטראף וואס דאס ברענגט אויף די מענשען וואס לאזען זיך ארונטערפיהרען צו ווערען פון גלייכען וועג.

ווי די אידען פון מערב קאנאדע לעבען מיט זייערע שכנים

(פינפטער ארטיקעל פון דער סעריע "דאס אידישע לעבען אין מערב קאנאדע".)

פון ש. מ. זעלטשען.

אין דעם פראנצויזיש קאטוילישען מאנטרעאל פילט זיך א געוויסער אנטי-סעמיטיזם. אין מאנטרעאל קאן פאסירען, אז דער מעיאר פון דער גרעסטער שטאדט אין קאנאדע (וואו עס איז אויך דער גרעסטער אידישער ישוב) זאל אויס-דריקען זיך ביי אן עפענטליכער פארזאמ-לונג: "אויב די אידען געפעלט דא ניט ביי אונז, קאנען זיי געהן אין פאלעסטי-נע".

אין דעם פרומען, פוריטאניש-קאנ-סערוואטיווען טאראנטא (די צווייטע גרעסטע שטאדט און דער צווייטער גרעס-טער אידישער ישוב אין לאנד) שפירט זיך אויך דער אנטיסעמיטיזם אין דער לופטען. דאס איז א מער אנשטענדיגער סארט אנטיסעמיטיזם, ניט אזא שרייענ-דיגער און אויף-די-גלאטע-ווענט-קריכענ-דיגער ווי אין מאנטרעאל, אבער אויך דא טראגט ער אפט אן עפענטליכען כאראק-טער; עס זענען דא א פאר צייטונגען, וואס זענען גאנץ אומפריינטליך צו די אי-דען.

וויניפעג, די מעטראפאליע פון מערב קאנאדע, ווייס ניט פון קיין עפענטליכען אנטיסעמיטיזם. די צוויי גרויסע ענגלישע טעגליכע צייטונגען פון שטאדט זענען מעהר ווי קארעקט צו אידען, — זיי זע-נען צו זיי סימפאטיש. עס טרעפט זעהר זעלטען אז אין דער עפענטליכקייט זאל אימיצער זאגען א שלעכט ווארט וועגען אידען, און ווען דאס זאל פאסירען, וועט עס אממייסטען אין די צייטונגען פאר-דאמט ווערען.

מיט איינעגע יארען צוריק האט א הויכער בעאמטער פון דער פראווינציע-לער פאליציי ביי א פארזאמלונג פון א קלוב אטאקירט די אידען. ווי די וואס שטעלען כלומרשט צו די גרעסטע צאל "בוטלעגערס" (בריכער פונ'ם משקה פאר-קויף געזעץ). מען האט אויפגעהויבען א טומעל און דער פירער פון דער ארבייטער גרופע אין פראווינציעלען פארלאמענט האט אינטערפעלירט די רעגירונג וועגען דעם ענין און האט געארבייט אזוי לאנג ביז דער בעאמטער איז אפגעזאגט געווא-רען פון זיין שטעלע.

עס איז געווען א צייט, ווען אין היי-גען "באארד אף טרייד" האבען זיך באמערקט אנטיסעמיטישע טענדענצען. איצט אבער באלאנגען צו דער דאזיגער קער-פערשאפט אנגעזעהענע אידישע פאבריקאנטן [illegible]

[illegible] זיך צו פארטרייבען וועלכע עס איז נא-ציאנאליטעט פון זיך.

אגב שפילען די אידען א באדייטענ-דע ראל דא סיי אין דער מוניציפאלער, סיי אין דער פראווינציעלער און סיי אין דער פעדעראלער פאליטיק. אין היגען שטאדט ראט האבען זיי צוויי ראטמענער (פון א סך הכל פון 18), — ביידע פון דער ארבייטער פארטיי (איינער פון זיי א פועלי ציוניסט). אין דער פראווינציעלער לעגיסלאטור איז דא איין איד, פון דער קאנסערוואטיווער פארטיי; און אין פע-דעראלען פארלאמענט איז וויניפעג פאר-טראטען מיט איין אידען, א פארשטעהער פון דער ארבייטער פארטיי, פון א סך הכל פון פיער דעפוטאטען פון דער גאנ-צער שטאדט.

די אידישע באפעלקערונג פון וויני-פעג איז בלויז צווישען 8 און 9 פראצענט פון דער אלגעמיינער און עס איז דערפאר גאנץ פארשטענדליך, אז כמעט אין אלע פעלען ווערען אידישע קאנדידאטען דער-וויילט ניט בלויז מיט אידישע שטימען אליין. אין די לעצטע מוניציפאלע וואה-לען דא האט אגב דער אידישער ארביי-טער קאנדידאט פאר מעיאר געקראגען זעכצען טויזענט שטימען, כמעט צוויי-פינפטער פון אלע שטימען אפגעגעבען אין די וואלען.

הייסט עס, אז קיין עפענטליכער אנטיסעמיטיזם איז דא פאקטיש ניט בנמצא. אזעלכען איז דא צו באמערקען בלויז אין געוויסע אימיגראנטישע קרייזען, וועלכע עס האבען געבראכט מיט זיך פון דער אלטער היים, — הויפטזעכליך צווישען די פאליאקען (זייער צייטונג דא איז שטארק איז אויסגעשפראכען אנטי-סעמיטיש) און צווישען דעם נאציאנאליס-טישען טייל פון די אוקראינער. אבער אזוי ווי זיי אליין זענען דא גרים, האט זייער אנטיסעמיטיזם קיין באזונדער בא-דייטונג ניט.

אויב אבער קיין אנטיסעמיטיזם איז דא ניטא, קאן מען אבער ניט זאגען, אז עס זענען ניטא קיין אנטי-אידישע פאר-אורטיילען און דיסקרימינאציעס. ליידער זענען אזעלכע דא אויף טריט און שריט, און די אידישע באפעלקערונג הויבט זיי אן פיהלען וואס ווייטער אלץ מעהר — אויף דעם עקאנאמישען געביט.

דאס איז דער אלטער קאמף פאר די שטאדטישע פאזיציעס, פון וועלכע אי-דען ווערען ארויסגעשטויסען, וואו נאר דאס איז מעגליך.

אין דעם היגען אוניווערזיטעט איז דער פראצענט אידען, ווי געווינליך, העכער ווי די פראפארציע פון דער אידישער באפעלקערונג. קיינער רעדט ניט וועגען דעם און קיינער באמערקט דאס, דאכט זיך, ניט. אבער אין דעם מעדיצינישען פאקולטעט באמערקען זיך שוין דא גאנץ לאנג געוויסע אנטי-אידישע טענדענצען. דאס זעלבע, א סברא, הויבט זיך לעצ-טענס אן פיהלען אויך אויף דעם יורידי-שען פאקולטעט. פארוואס דוקא אויף אט די צוויי פאקולטעטען, גלויב איך, איז ניט נויטיג צו ערקלערען.

נאך ערגער איז די לאגע אויף די גע-ביטען פון ארבייט און אין די קלעריקאלע פראפעסיעס. אידישע יונגעלייט און מייד-לאך, קינדער פון אימיגראנטען וואס זע-נען געבוירען דא, און רעדען און פאר-שטעהען ענגליש פונקט אזוי גוט ווי יעדער ענגלישער, האבען גרויסע שוועריג-קייטען צו קריגען א וועלכע עס איז שטע-לע אין אן אפיס, אדער אפילו אין א פאבריק, בלויז דערפאר, וואס זייערע נע-מען ענדיגען זיך מיט א "סקי". שניידען זיי אראפ דעם "סקי" העלפט דאס גע-וויינליך אויך ניט: ווען א אידישע סטע-נאגראפיסטין געהט אריין אין אן אפיס בעטען א שטעלע, וועט מען ביי דעם מינדסטען חשד פרעגען ביי איהר, צו וועלכער נאציאנאליטעט זי באלאנגט.

א גוטער ביישפיעל ווי מען באציט זיך צו אידישע אנגעשטעלטע, איז די גרעסטע דעפארטמענטאל סטאר (אוני-ווערסאלער מאגאזין) דא אין שטאדט. דאס איז א געשעפט, וואס לייזט הונדערטער טויזענטער דאלאר א יאר פון אידישע קונים, אבער פון די וואסערע דריי טוי-זענט אנגעשטעלטע זיינע זענען דא בלויז א פופציג-זעכציג אידען, און דאס אויך הויפטזעכליך אין דער שניידעריי און אין דער יאוועליר אפטיילונגען, וואו עס איז שווער אויסצוקומען אן אידען. צווישען דעם פארקויף פערסאנאל זענען דא, דאכט זיך, ווייניגער ווי א צענדליג אידי-שע מיידלאך און בחורים, און דאס זענען אויך אזעלכע, וואס ארבייטען שוין דאר-טען פאר א צאל יארען. קיין נייע, אויף וויפיעל אונז איז באקאנט, נעמט מען ניט אן.

אפילו אין פאבריקען נעמט מען ניט גערן אן אידישע ארבייטער (אויסער אין דער נאדעל אינדוסטריע, וואס ליגט אי-בערהויפט אין אידישע הענט). צו אונ-זער שאנד מוז באמערקט ווערען, אז עס זענען דא אויך אידישע פאבריקאנטען און אידישע אפיסעס וואס נעמען ניט אן גערן אידישע אנגעשטעלטע.

וואס טוט מען מיט'ן אונטערוואק-סענדיגען יוגענט, ווערט דא א גאנץ ערנ-סטע פראבלעם ביי דער אידישער באפעל-קערונג. ליידער טראגט זיך יעדער איי-נער ארום מיט זיינע אייגענע פראבלע-מען און זוכט זיי צו לייזען אויף זיין אייגענעם שטייגער. מען שפארט זיך ווי עס איז דורך, מען מאכט זיך ווי עס איז א וועג. עס איז שוין אבער צייט צו באטראכטען דאס ווי א נאציאנאלע פראבלעם, און זוכען צו לייזען עס מיט פאר-אייניגטע כוחות, איידער די לאגע ווערט קאטאסטראפאל.

* * *

אין די ווייטערע מקומות אין מערב קאנאדע, וואו די אידישע ישובים זענען [illegible]ער קליין, איז ניטא קיין אנטיסעמיטיזם און עס באמערקט זיך ניט קיין שום דיס-קרימינאציעס.

די אידען ווערען באטראכט ווי א טייל פון דער גאנצער אימיגראנטישער באפעלקערונג, און זייערע באציאונגען מיט די שכנים זענען פריי פון וועלכע עס איז פאראורטיילען, אויב ניט פריי פון א נא-טירליכען געפיהל פון פרעמדקייט.

אין גאר די קליינע שטעדטלאך איז דעם אידענ'ס קראם אויך אפט דער "קלוב" פון דער ארטיגער באפעלקערונג און פון די ארומיגע פארמערס. דארטען בארעדט מען די לאקאלע און די פאליטי-שע פאסירונגען, און מען הערט זיך גערן צו צו די מיינונגען פונ'ם אידען, וועלכען מען רעכענט פאר א מעהר אנגעלייגטען און מעהר דורכגעטריבענעם מענשען.

דער איד איז דא אפט אויך א פער-זענליכער ראטגעבער אין פארשידענע פראגען פון פערזענליכען לעבען, — צו איהם קומט מען אפט אפילו נאך אן עצה אין פאל פון פאמיליען "טראבעלס". עס איז אויך ניט זעלטען, אז א קאנאדער גע-בוירענער פארמער, וואס איז אביסעל שטומפיג אויף דער עברי, זאל קומען צום "גרינעם" אידען, ער זאל פאר איהם אנ-שרייבען אן ענגלישען געשעפט-בריעף צו זיינע קרעדיטארען.

די אידען אין די קלענערע פראווינץ שטעדטלאך זענען אפילו גוט אנגעגאנגען מיט'ן קו-קלוקס קלען, וואס האט פאר די לעצטע עטליכע יאר, צוליעב געוויסע פא-ליטישע טעמים, שטארק פארשפרייט זיך אין דער פראווינץ סאסקאטשעוואן. דער קלען האט זיינע פיילען דא געציעלט הויפטזעכליך געגען די קאטאליקען, און עס איז אונזער איינדרוק, אז א צאל קליינשטעדטעלדיגע אידען האבען סימפא-טיזירט מיט'ן קלען, ווייל זיי האבען אויך געהאט וואס אויסצוזעצען געגען די קאטא-ליקען.

אין דער אונטערשטער שורה, אין מערב קאנאדער פראווינץ האבען די אי-דען בלויז אינערליכע פראבלעמען. אין וויניפעג אבער, וואו עס איז דא א גרע-סערער אידישער ישוב, אויב עס איז ניטא נאך דארטען קיין פאליטישער און קיין געזעלשאפטליכער אנטיסעמיטיזם, ספראוועט זיך דער אידישער ישוב בעסער מיט זיינע גייסטיגע פראבלעמען. אבער ער ווערט באדראעט פון ערנסטע עקאנא-מישע פראבלעמען.

("איטא".)

בילדונג און אינקוויזיציע

פון ב. לעווין.

ווי מארגע די דאזיגע צוויי ווערטער, "בילדונג" און "אינקוויזיציע" הארמאני-רען ניט ווען זיי שטייען צוזאמען. ווי ווייט זענען די באגריפען פון די צוויי ווערטער איינער פון אנדערען. אין דער צייט ווען "בילדונג" שמעקט מיט פראגרעס, קול-טור און ציוויליזאציע, שוידערען מיר אויף ביים ווארט "אינקוויזיציע" וועלכעס דער-מאנט אונז תמיד אין מיטעלאלטער, אין צייטען פון פינסטערער רעאקציע און שקלאפעריי.

און דאך, שטייען מיר היינט פאר א פאקט ווען בילדונג און אינקוויזיציע האבען זיך באזעצט אונטער איין דאך און מען זעט עפעס ניט, אז עס זאלען זיך גע-פינען אזעלכע, וואס זאלען אויף זיך נעמען די אויפגאבע צו צושיידען די דאזיגע ניט זייער פאסיגע שכנים...

לאמיר נעמען דעם פאקט פון בא-שטראפען קינדער מיט קלעפ. וועגען דעם ענין איז שוין אזוי פיעל געשריבען גע-ווארען אז מען וואלט געקענט אנפילען א גרויסע געביידע מיט ארטיקלען און ביכער וואס זענען געשריבען געווארען אויף דער טעמע. ספעציאליסטען אויפ'ן געביעט פון פעדאגאגיק, סתם געלערנטע, ווי אויך זשורנאליסטען, האבען געזאגט זייער מיי-נונג און באוויזען אז שלאגען קינדער קען נישט, נאר אנגעווענדעט ווערען אלס דערציאונגס-מיטעל. נאר פארקערט, עס איז א גרויסע שטערונג אין דער דערצי-אונג און פרייער אנטוויקלונג פון קינד.

פאר דעם בעסטען ביישפיעל, אז דער דאזיגער אויספיר איז דער ריכטיגער, קען דינען די אידיש-וועלטליכע שול, וועל-כע ווענדט אן אין איר דערציאונג די מע-טאדע פון צונויפלעבען זיך מיט דעם קינד אויף א חבר'שען אופן, וואו די בא-ציאונג פונ'ם לערער צום קינד איז ווי צו זיינס א גלייכען, מיט דער גרעסטער מאס געדולד און צערטליכקייט, א דאנק, וועלכען עס באקומען זיך טאקע אזעלכע וואונדערבארע רעזולטאטען.

די אידיש וועלטליכע שול האט אין דער הינזיכט נישט איר'ס גלייכען. קיין שול-וועזען אין דער וועלט, קען זיך ניט באריימען מיט אזא צוגעבונדענקייט פון שילער צום לערער און בכלל מיט דער ליבע פון שילער צו זיין שול. ווי — עס איז דער פאל מיט דער אידיש וועלטליכער שול. און דאס אלץ איז א דאנק דעם, וואס אין דער שול איז דער שילער בא-פרייט פון דער מורא פאר'ן קאנטשיק...

וואלטען מיר געקענט אננעמען אז נישט אלע שולען קענען זיין די זעלבע. מען קען דאך ניט פארלאנגען פון דער ענגלישער "פאבליק-סקול", וועלכע איז א סך עלטער פון דער אידיש-וועלטלי-כער שול און וועלכע האט איר "טראדי-ציע פון באשטראפען קינדער. אז זי זאל מיט א מאל ענדערען איר סיסטעם. מעג-ליך אז דאמאלסט וואלט מען שוין גע-דארפט פאר איין וועגס א סך זאכען ענדע-רען... און דא קענען שוין זיין חלוקי-דעות: פעדאגאגישע, פאליטישע און סתם טאקטישע.

טרעפען אבער פון צייט צו צייט זא-כען איבער וועלכע מען קען ניט, מען טאר ניט פארבייגעהן שטיל-שווייגענד.

* * *

עס איז פאר קיינעם קיין סוד ניט, אז אין "פאבליק-סקול" שלאגט מען קינ-דער, און דאס זעהר אפט. עס איז פאר קיינעם קיין סוד ניט, און אזוי ווי עס איז אן אפטע דערשיינונג, איז עס אויך פאר קיינעם קיין איבערראשונג ניט. מיר ווערען נישט נתפעל פון זאכען וועלכע נעמען אן א כראנישען כאראקטער, פונקט ווי מיר בלייבען גלייכגילטיג ווען מיר לייענען אין א צייטונג, אז פלוני בן פלוני האט נעכטען אויסגעהויכט זיין נשמה אונטער די רעדער פון אן אויטאמאביל, ווייל אזעלכע זאכען פאסירען יעדען טאג, אזוי ווערען מיר ניט איבערראשט ווען אונזער קינד קומט אהיים פון "סקול" און דערצעהלט, אז דער לערער אדער "פרינ-סיפאל" האט אים מכבד געווען מיט'ן סטראפ. מיר מעגען זיין ווי עמפפינדליך צו אזעלכע געשעהענישען, מעגען מיר אין הארצען זיין די גרעסטע געגנער פון אזעל-כע מעטאדען, אבער אזוי ווי דאס איז א מעשה בכל-יום, ווערען מיר דערצו צו-געוואוינט . . .

דערצעהלט א שילערין, אז אין איר קלאס האט זיך א אינגעלע "פארזינדיגט". די לערערין האט אים אוועקגעפירט אין אפיס און באלד איז דער קלאס אויפגעצי-טערט געווארען פון יאמערליכע קולות פון דעם "זינדיגען", איבער וועלכען מען האט דורכגעפירט די בארימטע סטראפ-עקזעקו-ציע. יעדער קלאפ אויף דעם אינגעל'ס לייב, האט אפגעהילכט איבער'ן קלאס אזוי, אז די שילער האבען געהאט די מעג-ליכקייט צו פעסטצושטעלען די צאל שמיץ וואס דער "זינדיגער" האט באקומען... אבער דאס איז נאך געווען ווייניג. ווען די לערערין האט זיך אומגעקערט מיט דעם געשמיסענעם צוריק אין קלאס, האט זי געהאלטען פאר נויטיג אויסצושטעלען צווי רייען פון דעם אינגעל'ס חברים און אים הייסען דורכמארשירען אויף "אלע פיער" ווי א קאץ. דערביי האבען די אינגע-לאך אים געדארפט מכבד זיין מיט קלעפ... און אז איין קינד האט זיך אפגע-זאגט צו שלאגען זיין חבר, איז ער אליין באשטראפט געווארען מיט דורכגעהן אזא "בראנד", לויט דער אויבענדערמאנטער פראצעדור....

דערצעהלט א צווייטע שילערין, אז אין איר קלאס האט א אינגעל זיך א קרים געטאן און די לערערין האט עס באמערקט. זי האט אים גלייך אוועקגעפירט אין אפיס און ווען זי איז געקומען מיט אים צו-ריק פון דארט, איז ער געווען אויפ'ן גע-זיכט אזוי צופאסעוועט, אז די דערצעה-לערין האט זיך צוועיינט . . . דאס אינ-געל האט זיך ניט געקענט בארוהיגען און די גאנצע צייט, ביז צום אהיים געהן, בי-טער געיאמערט פון די ווייטאגען. ארוים-געהענדיג פון "סקול" זענען עטליכע קינ-דער צו אים צוגעשטאנען ער זאל זיי דער-צעהלען וואס מיט אים איז אזוינס פאר-געקומען אין אפיס. מיט דער גאנצער קינדערשער תמימות און מיט פולע אויגען מיט טרערען, האט ער דערצעהלט, אז אין משך פון דער גאנצער צייט (אן ערך צען

(פארזעצונג אויף פיירוש 3)